

Про Петруся, Кодика та його сестричок-перфострічок

Дмитро Головка

Петрусів тато працює інженером у обчислювальному центрі. Часом у суботу чи в неділю йому випадає чергувати там біля електронної машини. А вона, не раз казав Петрусеві тато,— незвичайна й дуже-дуже розумна.

— Тату, візьми мене з собою,— одного дня каже хлопець,— я хочу подивитися на неї.

— Нехай як підростеш,— пообіцяв батько.

— Я вже підріс, до школи піду...

— Так воно, то так,— стояв на своєму батько,— тільки майбутньому космонавтові там буде, мабуть, нецікаво.

І все ж одної неділі тато взяв Петруся з собою.

Обчислювальний центр був у невеликому будинку з широкими-широкими світлими вікнами. Коли Петрик із татком зайшли, до них підійшов суворий дядечко в білому халаті, з рудою борідкою. Він про щось став домовлятися з татом. Петрик тільки зрозумів, що треба конче розв'язати якусь задачу. Дядечко показував татові якісь білі аркуші, де були довгі-довгі колонки цифр.

Петрусь нишком покинув їх і сам собі пішов освітленим коридором, аж поки не дійшов до прочинених скляних дверей. Звідти чулося тихе воркотіння моторів. "Диви, ніби літак сідає",— подумав Петрик і несміливо зазирнув до зали. Там, під стіною, стояло кілька сірих металевих шаф із скляними віконцями. За тими віконцями було видно кольорові коліщатка, моточки різнобарвних дротиків.

За шафами — довгий стіл, на ньому — освітлений щиток. Петрусь здогадався: оце ж і є пульт керування. Він теж не раз його бачив по телевізору, коли показували запуск ракети з космонавтами.

За столом сиділа чорнява жінка у білому-білісінькому халаті. Вона так перебирала пальцями, неначе грала на піаніно. Хлопець уже хотів був увійти до кімнати, як жінка здивовано оглянулася. Петрусь швидко причинив двері, щоб не заважати їй. "Це, мабуть, оператор,— згадав хлопець татову розповідь, — це він керує електронною обчислювальною машиною".

Невдовзі тьотя й дядько попрощалися і пішли додому.

Тато сів до столу, де стояло кілька телефонів, і розгорнув білі аркуші. На них були знову колонки цифр і креслень.

— Ага, цікаво,— сказав батько і олівцем став щось виправляти.

А Петрусеві не терпілося подивитися на електронну машину.

— Ну, зачекай трохи,— попрохав татко,— ось закінчу звіряти цифри...

Петрик зітхнув і відійшов од столу. Потупцював— ся хвилю, потім знічев'я побрів

стишеним коридором. Ось і знов ті знайомі двері. Хлопець легесенько прочинив їх, зайшов до зали. Тепер тут була тиша. Тільки під стелею тихо-тихо сичали лампи денного світла, а на згаслому щитку—пульті керування — відбивалися блискучі зайчики.

Він сів на стілець, де недавно сиділа чорнява тіточка, і тільки зараз побачив на стільниці багато кнопок. Були вони різнобарвні, з якимись позначками. Хлопець став пальцями перебирати кнопки, як це робила та тіточка. От цікаво! Ех, скоріше б йому вирости та стати... оператором! Несподівано під одним пальцем клацнуло — на щитку спалахнули три вогники. Засвітилося віконце ближньої шафи, звідкілясь, наче з-під стелі, почувся басовитий металевий голос:

— Я-а працю-ю-у.

Петрусеві стало лячно. Треба було зараз же погасити вогники на щиткові, але як? Він розгублено шукав удавлену ним кнопку і ненароком натиснув на іншу. Тої ж миті у ближній шафі зацокотіло, ніби там запрацювала друкарська машинка. З-під козирка виповз широкий аркуш паперу з дірочками по краях. На ньому було надруковано цілий ряд ноликів. Петрик ще й не встиг до ладу роздивитися їх, як нулики зсунулися до центру аркуша, злилися в один великий нуль... Ось він поворушився і... перетворився на хлопчика у сірих паперових шортах і білій сорочці, з білою береткою на круглій голівці... Незнайомець скочив на підлогу й опинився біля столу, коло здивованого Петрика.

— Добрий день,— тихо привітався.

— Здрастуй... Хто ти?

— Я? Я живу в оцій машині. Мене звати Кодом. Хочеш — Кодиком. А тебе як звати?

— Петрусь.

— Ти сам тут?

— Ні. З татом, він зараз зайнятий.

— Ага,— міркував уголос Кодик,— мабуть, твій тато готує на завтра нам нове завдання.

Ту ж мить почувся знову металевий голос:

— Я-а працю-ю-у.

Петрусь благально поглянув на хлопчика в білій беретці. Той спокійно пояснив:

— Це наш дідусь "Урал".

— Він хто? Людина? — спитав Петрусь.

— Ні, але він багато що розуміє. От хоч би,— дідусь завжди гнівається, коли оператор запізнюється дати йому завдання. Не хоче марно витратити електроенергію. А ти міг би дати йому якусь задачу?

Петрик знітився:

— Я... тільки до ста вмію рахувати.

— Е,— похитав голівкою Кодик,— нашому дідусеві це — ніщо. Йому треба набагато складніші задачі.

На пульті знову сердито заблимали три вогники. Кодик помітив їх і поспіхом

натиснув одну кнопку. Вогники заспокоїлися. Трохи привітніше залунав голос дідуся "Урала":

— Невже-е ти-и не мо-о-жеш да-а-ти мені-і завдання-а?

Це він так промовляв до Петруся. Але що було Петрусеві робити? От якби тата покликати — і він вже хотів був бігти в коридор. Але Кодик притримав його. Він підняв догори вказівний палець і спокійно сказав:

— Не поспішай, придумаємо щось самі.

Далі скочив зі столу, узяв Петрика за руку й повів до освітленого віконечка шафи.

— Зараз порадимося з моїми сестричками — Магнітними Стрічками. Вони пам'ятають усе, що колись дідусеві доводилося робити. Вони — його пам'ять.

Кодик постукав у віконце,— там стояли двоє коричневих коліщаток. Вони схожі були на мотки широкої магнітофонної стрічки.

"Оце в тебе такі сестрички?" — подумки дивувався Петрик.

А тим часом Кодик дужче постукав у віконце.

— Сестрички, прокиньтесь.

Та коліщатка стояли нерухомі.

— Ой, ой, та що я...— забідкався Кодик,— їх же може розбудити тільки Електричний Імпульсик.

Після цих слів Кодик побіг до столу, натиснув іншу кнопку. На щитку прибуло вогників. Коліщатка закрутилися-завертілися у віконечку (он звідки завивання пропелера!) — і стали... Тепер звідти виглядало двоє привітних рум'яних дівчаток. На голівках у них були коричневі хусточки.

— Добрий вечір, сестрички!

Дівчата закивали голівками: доброго вечора, мовляв.

— Магнітні Стрічки — Перфострічки,— пояснив Кодик,— не вміють розмовляти, як ми. Їхню мову розумію тільки я один.

І Кодик підступив ближче до віконечка.

— Допоможіть нам,— розвів він руками.— Петрусь ось розбудив дідуся, а задачу дати йому не вміє...

Магнітні Стрічки недовірливо поглянули на Петрика і знову закивали голівками.

— Вони питають, чи ти ходиш до школи? — сказав Кодик.

— Скоро піду в перший клас,—відказав Петрик.

— Але він тільки до сотні навчився рахувати,— заступився за хлопця Кодик.

— Малувато,— переказав Кодик слова Магнітних Стрічок.

— Сестрички, знаєте що? — Кодик постояв, подумав.— Згадайте нам усі слова ввічливості.

Магнітні Стрічки заплющили очі й закивали голівками. У шафі щось заклацало, з-під козирка її виповз аркуш паперу. На ньому стояли слова: "Спасибі", "Дякую", "Добрий день", "Прошу", "Вибачте", "До побачення", "Заходьте у гості", "Ми вас чекаємо", "Будь ласка".

Від несподіванки Петрусь аж заяснів: ці слова, справді, він читав у букварі.

— Дівчата,— осмілювався хлопець,— а ще що може сказати дідусь "Урал"?

— Наш дідусь,— поспішив відповісти Кодик,— недавно ось тут допоміг тьоті-операторові підрахувати, скільки треба зробити комбайнів для всіх-усіх колгоспів України, щоб геть увесь урожай зібрати. А ще він може грати в шахи, відтворювати музику, малювати...

— Навіть малювати?

— Ще й як! — відповів хлопчик.— Хочеш, дідусь може намалювати твого найкращого друга?

Петрик засумнівався: ну, як це, щоб машина намалювала його друга Мишка Литвинчука?

— Як його звати? — запитав Кодик.

— Ну, Мишко...

— Який він із себе?

— Ну, чорний чуб, часто розкуйовджений, дівчат смикає за кіски...

— Напевно, й мами не слухається? — іронічно всміхнувся Кодик.— Досить! Такого портрета дідусь не захоче малювати. Не віриться, щоб твій найкращий друг був отакий.

— У мене іншого друга немає,— злукавив Петрик.

Тоді Магнітні Стрічки заплющили очі, сердито захитали голівками. Щось заклацало в шафі, й до Петрикових ніг випав аркуш паперу. На ньому був намальований Мишко. Правда, чомусь він був схожий на вовка із мультфільму "Ну, заєць, постривай!". Цього разу він гнався не за зайцем, а за дівчинкою, ось-ось мав схопити лапою за червоний бантик.

Магнітні Стрічки затисли долонями свої маленькі ротики, щоб не засміятися.

— Бач, із ким ти дружиш! — серйозно сказав Кодик.

Петрикові стало соромно не так за себе, як за Мишка...

— Ти не ображайся на дідуся, він у нас справедливий,— втішив його Кодик.— Краще дай іншу задачу, де треба рахувати.

— Добре,— згодився Петрик і загадково усміхнувся.— А скажіть, дідусю, у який клас ходить моя сестра, якщо чотири роки тому вона була у старшій групі дитсадка?

— По-перше, — загуло згори, — не "скажі-іть", а "будь ласка, скажіть". По-друге, твоя сестра ходить у-у третій кла-ас.

— Пробачте, дідусю... Правильно... Будьте ласкаві... А скільки років моему татові, якщо я молодший за нього на двадцять п'ять років?

— Тридцять два-а.

Цієї миті Петрусеві чомусь пригадалося: нещодавно до них з Болгарії надійшов лист. Написала його Бінка Милева. Вона хоче листуватися з радянськими дітьми. Петрусь засперечався з Мишком, чи Бінка жовтеня. Мишко запевняв, що в них взагалі немає жовтенят...

— Кодику, — тихо попросив хлопець, — нехай дідусь скаже, чи є в Болгарії жовтенята.

Від несподіванки Кодик зсунув на потилицю білу беретку й усміхнувся:

— Оце задачка! Тобі, Петрику, доведеться трохи зачекати, поки Електричний Імпульсик збігає в Болгарію і довідається про все. Не турбуйся, це швидко.

На щитку не стало одного вогника, а решта — потьмяніла. Та за хвилю вогники знову весело заблимали — це повернувся на своє місце їхній посланець.

— Є-є, жовтеня-а-та-а в Болгарії, звати їх чавдарчата-а. Мій гіне-єць також дізна-а-вся, що в Чехословаччині жовтенят звуть іскорками-и, а в Румунії-ї...

— А скажіть, будь ласка...

— Постривай, хлопче,— враз розсердився дідусь,— у твоє-му го-лосі-і я чую-у дражли-и-вість. Чи не за друга свого обідився...

Петрусь винувато мовчав, і дідусь сказав уже м'якше: — Хочеш, я-а відгадаю-у, ким ти мрієш ста-ати?

— Ой, добре, добре,— закивав Петрусь.

— Але спочатку-у ти поговори з моїми онучками.

Магнітні Стрічки підперли кулачками свої рожеві щічки. Далі закивали голівками, — Кодик зрозумів їх.

— Сестрички хочуть знати, чи ти вдома сам малюєш, чи просиш, щоб тато намалював?

— Ага.

— І тато малює тобі літаки, ракети?

— Малює...

— У книжках ти любиш розглядати космічні кораблі?

Петрусь знову закивав.

— Все я-а-сно,— враз сказав дідусь,— вчо-о-ра ти збира-а-вся бути космона-а-втом, а за-араз... За-а-раз захотів стати оператором. Чи не та-а-к?

— Так...

— А чому ти так вирішив? — насторожено запитав Кодик.

— Бо...— знітився Петрусь. І замовк, але потім все-таки сказав, що операторові ж можна самому й не малювати. Дідусь це зробить краще за нього. Ну і на музичних інструментах можна самому не грати — натисни собі кнопку, і дідусь "Урал" заграє тобі. Електронна машина ж он скільки задач розв'яже за мить. Ну і вона ж, казав тато, вміє ще й в шахи грати, писати вірші...

Тут Магнітні Стрічки замотали голівками і обернулися на звичайні коліщатка. Кодик теж образився :

— Ех, а ти знаєш, що всі твої слова до дідуса я за мить перекладав на його математичну мову, сестрички запам'ятовували її, і аж тоді дідусь з їхньої пам'яті шукав правильну відповідь. А тобі здалося, що це так легко... Ех, ти, оператор... Оператори, ти не думай собі, дуже й дуже грамотні люди. От спитай свого можна скласти для нас завдання...

— Пробач мені, Кодику. Я думавю...

— До побачення,— сказав Кодик і як стрибнув на папір — то враз обернувся на рядочок нуликів.

Петрикові так не хотілося розлучатися з новими друзями. Він побіг до столу і став натискати всякі кнопки. Але на пульті не спалахнуло більше жодного вогника. Мовчали й сірі металеві шафи. Тільки угорі тихо-тихо сичали лампи денного світла. Петрик, знічений, ще постояв і пішов у коридор.

Ішов і думав, що хоч би там що, а стане оператором обчислювальної машини, але для цього вчитиметься на самі п'ятірки.